

Wiesław Kuś, Zbigniew Pianowski, Janusz Bogdanowski

Cieszyn - Wzgórze Zamkowe, st. 1,
gm. loco, woj. bielskie, AZP 108-44/-

Informator Archeologiczny : badania 27, 88-89

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Materiały znajdują się w Muzeum Okręgowym w Bielsku-Białej, dokumentacja w biurze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Bielsku-Białej.
Badania będą kontynuowane.

Bytom, st. 2
gm. loco, woj. katowickie
AZP 96-46/— lub 96-47/—

Muzeum Górnośląskie w Bytomiu

Badania prowadzili mgr mgr Marian Pawliński, Dorota Podyma, Izabella Wójcik (autorka sprawozdania). Konsultanci mgr inż. arch. Aleksander Niedzielski, dr hab. inż. Jacek Rodziewicz-Winnicki, dr Zdzisław Jedynak. Finansowane przez Urząd Miasta Bytomia i Muzeum Górnośląskie. Pierwszy sezon badań.

W trakcie prac ratowniczych przy zakładaniu instalacji sanitarnej natrafiono na relikty zabudowy kamiennej zachodniej pierzei rynku w Bytomiu. Badania terenowe obejmowały początkowo jedynie odgruzowywanie pomieszczenia 1 narożnej posesji, a następnie pomieszczenia 1-5 posesji Rynek 4 i pomieszczenie 1 posesji Rynek 3. Ściany i sklepienia zbudowano z łamanego kamienia wapiennego spajanego zaprawą piaskowo-wapienną. Na szczególnie uwagę zasługuje pomieszczenie 1 posesji Rynek 4, gdzie krzyżowe sklepienie wsparte zostało na dwóch filarach, z których jeden naprawiony został ceglami (palcówkami). Posadzka znajdująca się na poziomie 274,3 m n. p. m. układana była z nieregularnych, płaskich kamieni. W ścianie wschodniej znajdowało się okno z rozglifieniem do wnętrza. Pomieszczenie to datowane jest na renesans. Ze względu na warunki techniczne nie przeprowadzono tam badań pod posadzką. We wszystkich trzech pomieszczeniach frontowych natrafiono na portale kamienne datowane na późny gotyk. Nie rozstrzygnięto jednoznacznie kwestii chronologii odsłoniętych relikwów zabudowy mieszkalnej pierzei zachodniej.

Poza posesjami założono na płycie rynku wykop o powierzchni 1,5 ara. Stwierdzono, że nawarstwienia do głębokości 1 m uległy tu zakłóceniu. Pierwszą zachowaną w układzie stratygraficznym warstwą był bruk kamienny na głębokości 277,15-276,9 m n. p. m. Założono go w XVII w. i dłuższy czas użytkowano utrzymując stałe elementy jego rozplanowania (rynsztek, chodnik dochodzący do ścian frontowych).

Łącznie ze wszystkich wykopów pozyskano: ponad 2000 ułamków ceramiki (w tym fragm. kafli typu garnkowego i płytowego), kilkadziesiąt cegieł palcówek i ich fragm., kilka sztuk gwoździ, dłućko, podkowę, grot żelazny, młotek, fragm. noża, nieliczne ułamki szkła, wyroby skórzane i ich fragm., a także wyroby z drewna (fragm. naczyń, kula).

Materiały oraz dokumentacja znajdują się w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu.
Badania będą kontynuowane.

Chelm, st. 19 — patrz: okres nowożytny

Cieszyn-Wzgórze Zamkowe,
st. 1
gm. loco, woj. bielskie
AZP 108-44/—

Muzeum w Cieszynie

Badania prowadził mgr Wiesław Kuś. Konsultacja archeologiczna dr Zbigniew Pianowski, architektoniczna prof. dr hab. Janusz Bogdanowski. Finansowane przez MKZ w Cieszynie. Założenia obronne

średniowiecznego zamku piastowskiego — murowana wieża cylindryczna.

Wzgórze Zamkowe w Cieszynie położone jest w zachodniej części miasta. Jego z natury obronna forma oraz bezpośrednie sąsiedztwo rzeki Olzy i dopływu Młynówki od zawsze tworzyły tu dogodne miejsce osadnicze. Potwierdziły to badania archeologiczne podjęte w 1941 r. — odkryto wówczas ślady osadnictwa neolitycznego i fundamenty XI-wiecznej rotundy romańskiej. W 1947 r. rozpoczęto trwające do 1954 r. systematyczne badania archeologiczne, efektem których było odkrycie nawarstwień kulturowych związanych z okresem halsztackim, lateńskim, a przede wszystkim nawarstwień związanych z funkcjonowaniem wczesnośredniowiecznego grodu (X–XIII w.), na wałach którego piastowscy książęta cieszyńscy zbudowali średniowieczny zamek.

Wspaniale rozbudowany zamek średniowieczny został poważnie zniszczony w trakcie wojny trzydziestoletniej, po której nie wrócił już do swej świetności. XIX-wieczne przebudowy i rozbiórki oszczędziły jedynie romańską rotundę, gotycką wieżę piastowską oraz część obwodowych murów obronnych wraz z częściowo zachowaną basteją północno-zachodnią, na której w 1914 r. wybudowano tzw. romantyczne ruiny.

W 1992 r. w związku z bardzo złym stanem bastei oraz tzw. romantycznej ruiny, grożącej zawaleniem, przystąpiono do prac zabezpieczających, w trakcie których konieczne było rozebranie części nowożytnej ruiny. Rozbiórka ta ujawniła na poziomie gruntu koronę niezidentyfikowanej okrągłej budowli. Badania materiału ikonograficznego sugerowały, że możemy mieć do czynienia z najstarszą cylindryczną wieżą murowaną średniowiecznego zamku (kwadratowa wieża piastowska pochodzi z 2. poł. XIV w.).

W związku z wagą odkrycia powołano komisję konserwatorską, która miała za zadanie koordynację prac archeologiczno-architektonicznych, a także zabezpieczenie techniczno-budowlane. Wiosną 1993 r. przystąpiono do prac archeologicznych. Wytyczone wykopy pozwoliły na uchwycenie następujących faktów:

Wykop I — od strony wschodniej — dziedziniec zamkowy, nawarstwienia gruzu związanego z usypaniem kopca pod tzw. romantyczne ruiny; odsłonięto także dużą wyrwę w murze odkrytej cylindrycznej budowli.

Wykop II — od strony południowo-zachodniej — odsłonięto lico zewnętrzne budowli oraz przebieg krzywizny, pozwalający wyznaczyć zewnętrzny zarys budowli.

Wykop III — od strony północnej — odsłonięto „teoretyczne” miejsce połączenia muru obwodowego z wieżą; warunki techniczne na razie nie pozwalają na wymaganą eksplorację.

Wykop IV — od strony północno-zachodniej, na zewnątrz obwarowań — w bardzo wąskim wykopie 0,7 m (konstrukcje zabezpieczające budowlę) uchwycono mur oporowy na skarpie, lico zewnętrzne cylindrycznej budowli oraz średniowieczne nawarstwienia związane z użytkowaniem zamku zawarte między obu konstrukcjami; eksploracja nie została zakończona; ceramika datuje warstwy na XIV w.

Wykop V — wewnątrz cylindrycznej wieży o średnicy 3,3 m; eksploracja we wstępnej fazie pozwoliła na odsłonięcie lica wewnętrznego wieży i w połączeniu z danymi z wykopu II uzyskano grubość muru wynoszącą 4,27 m — całkowita więc średnica budowli wynosi ok. 12 m. Wypełnisko wnętrza wieży stanowił gruz kamienno-ceglany przemieszany z zaprawą wapienną. Wystąpiła duża ilość ceramiki, głównie z XVII i XVIII w., sporadycznie metale oraz kości. Zasypano pochodzące z rozbiórki zamku osiągnęło miąższość ok. 12 m. Na głębokości 12 m od obecnej korony wieży pojawiła się czarnobrunatna warstwa z materiałem datowanym na XIV w. Eksploracja tej części nawarstwień przewidywana jest na rok 1995, podobnie jak eksploracja wykopów na zewnątrz wieży.

W trakcie badań wykonano inwentaryzację odsłoniętego wątku kamiennego lica wewnętrznego wieży. Przeprowadzono również badanie porównawcze zaprawy murarskiej wieży oraz XI-wiecznej rotundy romańskiej, które wykazało duże podobieństwo składu.

Wyniki dotychczasowych badań zdają się sugerować, że mamy do czynienia z budowlą starszą niż XIV w. Jednakże dopiero dalsze badania, tak architektoniczne, jak i archeologiczne, prowadzone na szerszą skalę niż do tej pory, pozwolą na ściślejsze ustalenie chronologii tego obiektu.

Badania będą kontynuowane.